

O gecənin dəhşətli xatirələri

Gecənin qaranlığında sanki göyün üzünü od almışdı. Qıpqırımızı idi göy üzü. Göydən od ələndirdi.

İşıq aydınlıq gətirər, nur saçar. Amma o gecə Xocalının başının üstünü alan bir ayrı "ışığı" idi. Ölüm saçan işıqlar idi. Onlar insanları amansız divan tuturdu. Üstünə benzin töküldü. Onları yandırdılar. Ananın qarnını yarıb doğulmamış körpəsini yabaya keçirdilər. Qorxutmaq üçün, Qarabağın başqa ərazilərinə də sahiblənmək üçün edirdilər bu vəhşiliyi erməni vandalları.

O dəhşətli gecənin canlı şahidləri ilə görüşüb həmin ağrı-acılı günlərə birlikdə qayıdırıq.

Əsir düşərkən cəmi 15 yaşlı olan Ramil Səlim oğlu Musayevin həyat hekayəsini həyəcənsiz dinləmək olmur. Ramil deyir ki, hadisədən bir neçə gün əvvəl anası, bacısı və balaca qardaşı helikopterlə Xocalıdan çıxıblarmış. Ramil böyük olduğu üçün 13 yaşlı qardaşı ilə birlikdə atalarının yanında qalıblar. O deyir:

- Faciə baş verən gün gecə evdə idik. Axşam saat 23 radələrindən Xocalını hər tərəfdən raketlə, tankla, topla atəşə tutdular. Atam evin qarşısında "blindanj" tikmişdi. Mənə dedi ki, tez çıx zirzəmiyə düş. Qonşular da bizim zirzəmidə gizlənmişdilər. Dayım Tahir polis idi. Hadisə başlayandan 3 saat sonra gəldi ki, müsibət yaşanır, ermənilər Xocalıya girib insanları diri-diri yandırdılar. Xocalıda məhsəti türkləri də yaşayırdılar. Onların 11 nəfərini elə evin içində yandırmışdılar. Ermənilər göyə fişənglər atırdılar ki, onun işığında qaçan adamları aydın görüb öldürə bilsinlər. Biz müsibətlə gəldik qəsəbənin mərkəzinə, poçtun yanına. Zəkəriyyə dayı dedi ki, meşəyə girməkdən başqa çıxış yolumuz yoxdur, bəlkə bu-

rada Ağdama gedib çıxma bilərik. Elə də etdik. Meşə ilə Qarqar çayının sahilinə gəldik. Qardaşımın 10, mənim 15 yaşım var idi. Ayaqqabımızı çıxarıb girdik çaya. Əmimin oğlu da bizimlə idi. Onun 13 yaşına var idi. Atam onu boynuna alıb keçirdi. Əmim oğlunu atama əmanət etmişdi. Atam ona görə onu bizdən çox qoruyurdu. Bir zülümlə çayı keçdik. Atam paltarımızı sıxıb geyindirirdi ki, bəlkə quruya, soyuqdan ölməyək. Qarqarı keçəndən sonra qarşımıza dağ çıxdı. Adama elə gəlirdi ki, yaxındadır. Amma ha gedirik çata bilmirdik. Biz dağa yaxınlaşanda ermənilər BMP-dən atəş açmağa başladılar. İnsanlar yerə səpilib qaldılar qarın üstündə. Məcbur olub yenidən geri doğru hərəkət edib Qarqara çatdıq. Əliş dayı bizə yol göstərirdi. Boynundan çox pis yaralanmışdı. Üstündən bir gün yarım keçmişdi Xocalı hələ də yanırı. Tüsti göy qalxırdı. Biz yolu azıb Ağdam əvəzinə Xankəndi istiqamətinə getmişdik. Səhərə yaxın duman çəkiləndə azdığımızı hiss etdik. Yenidən meşə ilə geri qayıtmalı olduq. Acıdan, soyuqdan taqətdən düşmüşdük. Meşənin arxasında yenə hündür bir dağ var idi. O dağın aşanda elə bildik Ağdama çatırıq. Sən demə, dağın arxasında erməni kəndi varmış. Hərəkət edib bir tərəfə çıxmağa çalışırdıq. Gecə saat 2-3 olardı. Bir qadın da var idi. O, kürəyinə körpə uşağını sarımışdı. Uşaq acından, susuzluqdan, soyuqdan ağlayırdı. Qadına dedilər ki, uşağın səsini kəs. Ermənilər onun səsinə gəlib bizi qıracaqlar. Qadın əli ilə uşağın ağızından tutmuşdu. Artıq səs gəlmirdi. Bir də baxıb gördü ki, uşaq havasızlıqdan əlində ölüb. Uşağı əlindən qoymurdu, bir qədər özü ilə apardı. Ağsaqqallar uşağı anasından alıb ağacın dibində qarda dəfn etdilər. Yolumuza davam etdik. Səhər bir kən-

də çatdıq. Elə bildik ki, azərbaycanlılar yaşayan kənddir. Demə, burada ermənilər məskunlaşmışdılar. Azərbaycan dilində bizi səslədilər ki, "gəlin-gəlin, sizi gözləyirik". Sevinirdik ki, gəlib çatmışıq. Yaxınlaşanda bizi atəşə tutdular. Xeyli adam da orada öldü. Yaxınlıqda yağın var idi. Mən qaçıb yağanda şilin arxasında gizləndim. Ermənilər atəş açırdılar. Güllə yaxınlığımdakı qızın düz ağızının içindən dəydi. Telman adında bir oğlan var idi. Əlində qumbara tutmuşdu. Dedi ki, əsir düşməkdənsə, ölmək yaxşıdır. Qoyun qumbaranı çəkim birlikdə ölək. Ağsaqqallar qoymadı. Əliş kişi köynəyini çıxarıb ağ bayraq edib yellədi ki, təslim oluruq. Bizi dağın ötəyinə yığıb yerə uzatdılar. Dedilər kimin pulu, qızılı varsa, atsın yerə. Sonra kimdə qızıl, pul tapsaq öldürəcəyik. Hamı üstündə nə vardısa verdi. Bizi gətirib yığdılar bir fermaya. Bizimlə bir 15 nəfər milli ordu formasında olan gənc var idi. Onları ayırıb apardılar güllələməyə. Ermənilər bizə deyirdilər ki, 100 nəfərdən çox azərbaycanlının başını kəsb qanını çaya axıdılar. Onların da başını kəsməyə apardıqlarını deyirdilər. Əsirlərin ara-

sında bir ata, ana da var idi: "Kamran dayı və Matan xala. Onların üç oğlu da əsir idi. Oğlanlarından biri Xocalıda şəhid olmuşdu. Digərini isə bizdən ayırıb öldürməyə aparanda Matan xala erməniyə yaxınlaşdı yalvardı ki, bu kiçik oğlumu, Elşadı heç olmasa apar. Avtomatın qundağı ilə qadını vurub yerə yıxdılar. Oğlanlarının üçünü də apardılar öldürməyə. Gəlib dedilər ki, əgər biriniz qaçmağa cəhd etsəniz hamınızı öldürəcəyik. Günlərlə bizi ac saxlayırdılar. Aramızda Səttar əmi var idi, dedi ki, bari körpə uşaqlara yemək verin. Gətirib bizə çiy kartof verirdilər ki, yeyin. Bir gün gəlib mənə aparıb dirnaqlarını çıxardılar.

Bir neçə gün sonra gəlib bizi üç qrupa böldülər. Cavanları saxladılar. Qocaları və uşaqları dağ yolu ilə meşə istiqamətində 4-5 kilometr Abdal Gülablı istiqamətində gətirib dedilər ki, gedin. Meşədə qarın üstü meyitlə dolu idi. Elə bilirdik ki, bizi də irəli buraxıb arxadan güllələyəcəklər. Abdal Gülablıya çatanda bildik ki, bizi Allahverdi Bağirov onların əlindən alıb. Ayaqlarımızı saxta vurmuşdu. Çoxunun qıçı kəsildi.

Bu ermənilərin Xocalıda törətdikləri vəhşiliklərdən kiçik bir hekayədir. O məşum gecənin daha amansız səhifələri var. Dünyanın 13 ölkəsi bu dəhşətli faciəni soyqırımı kimi tanıyıb. Nə yazıqlar ki, belə dəhşətli faciəni törətmiş ermənilər və Ermənistan hələ də bəzi dövlətləri tərəfindən müdafiə edilir. Özünü "İslamın vəkili" hesab edən İran ermənilərlə qardaşlıq, Fransa isə bacılıq edir. Xocalı tarixin qara səhifəsi, insanlığın utanc yeridir. Min illər keçsə də, bu qəddarlığı törədənlər lənətlənəcək, bu vəhşiliyi törədənləri müdafiə edənlər qınaq yeri olacaqlar.

Elşən QƏNİYEV,
"Azərbaycan"